

Akademik dr. Mirko Pejanović
Redovni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine /
Academy of B&H Sciences and Arts Full Member
pejanovicm@hotmail.com

UDK 316.4.063.3 (4-EU:497.6)

Pregledni naučni rad

PRETPOSTAVKE UBRZANJA INTEGRACIJE BOSNE I HERCEGOVINE U EVROPSKU UNIJU

ASSUMPTIONS OF ACCELERATED INTEGRATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA IN THE EUROPEAN UNION

Sažetak

*Bosna i Hercegovina je nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine ušla u društveno-istorijski proces izgradnje mira. Izgradnja mira odvija se posredstvom djelovanja demokratskih snaga u Bosni i Hercegovini i institucija međunarodne zajednice i Evropske unije, a sve po osnovu ovlaštenja Dejtonskog mirovnog sporazuma. U istorijskom kontekstu izgradnje mira u Bosni i Hercegovini u poslijeratnom i postdejtonskom vremenu integracija Bosne i Hercegovine u članstvo Evropske unije predstavlja **strateški istorijski projekt u prvim decenijama XXI stoljeća**. Proces integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju je 2008. godine, u obliku ugovornog odnosa, započeo potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Bosne i Hercegovine i Komisije Evropske unije. Zastoj u realizaciji tog sporazuma trajao je sve do 2015. godine, kada je **njemačko-britanskom inicijativom** pokrenut novi tok integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Tokom 2018. godine Evropska komisija je prihvatila odgovore države Bosne i Hercegovine na upitnik koji popunjavaju sve zemlje koje se nalaze u fazi dobijanja statusa kandidata za članstvo u Evropskoj uniji. Uz prihvatanje odgovora na upitnik, **Evropska komisija je ustanovila Mišljenje sa 14 prioriteta**, u više oblasti društvenog razvoja, koje država Bosna i Hercegovina mora realizovati putem reformi. Bosna i Hercegovina je zbog parlamentarnih izbora 2018. godine i kašnjenja u formiranju vlasti tokom 2019. godine **izgubila dvije godine za izvođenje reformi** u procesu integracije u Evropsku uniju. Postavlja se pitanje je li moguće ubrzati integraciju Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju u vremenu od 2020. godine pa nadalje. Ubrzanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju **javlja se kao uslov svih uslova za stabilan i ekonomski prosperitetan razvoj države Bosne i Hercegovine**. Postoji nekoliko opasnosti koje mogu dovesti do još većeg zaostajanja u izvođenju integracije države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Ove opasnosti se najviše odnose na masovnu migraciju radno sposobnog stanovništva iz Bosne i Hercegovine u razvijene evropske države i na permanentno*

sukobljavanje vladajućih pobjedničkih stranaka u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Uz sve to, u Evropi i svijetu se mijenjaju geopolitički odnosi i uticaji, posebno nakon migrantske krize 2015. godine te jačanja uticaja Kine i Rusije na razvoj međunarodnih odnosa. U okviru izabrane teme **elaborirat će se moguće društveno-istorijske i geopolitičke pretpostavke za ubrzanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju**. Riječ je o pretpostavkama koje se javljaju unutar same Bosne i Hercegovine, zatim pretpostavkama koje mogu osigurati institucije Evropske unije i najzad pretpostavkama koje proističu iz uloge međunarodne zajednice preko Vijeća za implementaciju mira na temelju ovlaštenja za provođenje Dejtonskog mirovnog sporazuma. Kad je u pitanju prva pretpostavka, ima se u vidu spoznaja da većina građana u proteklim decenijama podržava integraciju Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju (75% građana). To je prepoznatljiv bazični socijalni konsenzus, koji bi se u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine mogao oblikovati kao široka koalicija stranaka za evropsku, demokratsku državu Bosnu i Hercegovinu. U širokoj koaliciji bi učestvovalе sve stranke koje u Parlamentu Bosne i Hercegovine imaju 5% i više zastupničkih mjesta. Druga pretpostavka se odnosi na ulogu institucija Evropske unije za provođenje Dejtonskog mirovnog sporazuma. Ta uloga se ogleda u djelovanju specijalnog predstavnika Evropske unije u Bosni i Hercegovini, koji može uticati da parlamentarna i izvršna tijela Bosne i Hercegovine imaju godišnje agende reformi koje vode ka članstvu Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji. Treća pretpostavka podrazumijeva da Vijeće za implementaciju mira, kome izvještaj za svoj rad podnosi visoki predstavnik međunarodne zajednice (OHR), uvede novu strategiju svoga rada kako bi se mjerama političkog pritiska i sankcijama uticalo na vladajuće političke elite da sa punom odgovornošću i ubrzano izvode reforme sa ciljem integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju.

Ključne riječi: Dejtonski mirovni sporazum, Evropska unija, Bosna i Hercegovina, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, Vijeće za implementaciju mira, specijalni predstavnik Evropske unije u Bosni i Hercegovini, bosnske ovlasti, konsenzus

Summary

After the Dayton Peace Agreement in 1995, Bosnia and Herzegovina entered the socio-historical process of peace building. Peace building takes place through the activities of democratic forces in Bosnia and Herzegovina and the institutions of the international community and the European Union, all under the Dayton Peace Agreement's authority. In the historical context of peace building in Bosnia and Herzegovina during the post-war and post-Dayton period, the integration of Bosnia and Herzegovina into the European Union is a strategic and historical project in the first decades of the XXI century. With the signing of the Stabilization and Association Agreement between Bosnia and Herzegovina and the European Commission, the process of Bosnia and Herzegovina's integration into the European Union started in 2008 as a contractual relationship. The delay in that Agreement's implementation lasted until 2015, when a new course of integration of Bosnia and Herzegovina into the European Union was initiated by the German-

British initiative. During 2018, the European Commission accepted the answers given by the state of Bosnia and Herzegovina to the Questionnaire filled in by all countries that are in the phase of obtaining the candidate status for the European Union membership. In addition to accepting the answer to the Questionnaire, the European Commission has established an opinion with 14 priorities, in several areas of social development, which the state of Bosnia and Herzegovina must implement through reforms. Due to the parliamentary elections in 2018 and the delay in forming the government in 2019, Bosnia and Herzegovina lost two years in carrying out reforms in the EU integrative process. The question is whether it is possible to accelerate the integration of Bosnia and Herzegovina into the European Union in the period from 2020 onwards. Acceleration of Bosnia and Herzegovina's integration into the European Union appears as a condition of all conditions for stable and economically prosperous development of the state of Bosnia and Herzegovina. There are several dangers that can lead to an even greater lag in the integration of the state of Bosnia and Herzegovina into the European Union. These dangers are mostly related to the mass migration of the working-age population from Bosnia and Herzegovina to developed European countries and to the permanent conflict between the ruling victorious parties in the Parliamentary Assembly of Bosnia and Herzegovina. In addition, geopolitical relations and influences are changing in Europe and the world, especially after the migrant crisis in 2015, and the strengthening of the influence of China and Russia on the development of international relations. Within the selected topic, possible socio-historical and geopolitical assumptions for accelerating the integration of Bosnia and Herzegovina into the European Union will be elaborated. These are assumptions that arise within Bosnia and Herzegovina itself, and then assumptions that can be provided by the institutions of the European Union and finally assumptions arising from the role of the international community through the Peace Implementation Council based on the authority to implement the Dayton Peace Agreement. When it comes to the first assumption, we have in mind the realization that the majority of citizens in the past decades support the integration of Bosnia and Herzegovina into the European Union (75% of citizens). It is a recognizable basic social consensus, which could be formed in the Parliamentary Assembly of Bosnia and Herzegovina as a broad coalition of parties for a European, democratic state of Bosnia and Herzegovina. All parties with 5% or more seats in the Parliament of Bosnia and Herzegovina would participate in a broad coalition. The second assumption refers to the role of the European Union institutions for the implementation of the Dayton Peace Agreement. This role is reflected in the work of the EU Special Representative in Bosnia and Herzegovina, which can influence Bosnia and Herzegovina's parliamentary and executive bodies to have annual reform agendas leading to Bosnia and Herzegovina's membership of the European Union. The third premise is that the Peace Implementation Council, to which the High Representative of the International Community (OHR) reports, should introduce a new strategy to influence the ruling political elites to implement political reforms with full responsibility and swiftly. with the aim of integrating Bosnia and Herzegovina into the European Union.

Keywords: *Dayton Peace Agreement, European Union, Bosnia and Herzegovina, Stabilization and Association Agreement, Parliamentary Assembly of Bosnia and Herzegovina, Peace Implementation Council, European Union Special Representative in Bosnia and Herzegovina, Bonn powers, consensus*

1) Uvodni pristup

Bosna i Hercegovina je 15. februara 2016. godine podnijela zahtjev za članstvo u Evropskoj uniji. Nakon ocjene Evropske komisije da je zahtjev Bosne i Hercegovine kredibilan, uslijedio je upitnik sa više hiljada pitanja na koje je trebala odgovoriti država Bosna i Hercegovina.

Odgovor na pitanja je značio analitički uvid u stvarno stanje o društveno-ekonomskom, kulturnom i političkom razvoju Bosne i Hercegovine u postdejtonskom vremenu. Uz stručni rad brojnih institucija i Direkcije za evropske integracije, Bosna i Hercegovina je uspješno dala odgovore na upitnik Evropske komisije. Potom je uslijedilo Mišljenje Evropske komisije o tome koje uslove još treba ispuniti Bosna i Hercegovina da bi dobila status kandidata za članstvo u Evropskoj uniji. Od vremena dobijanja Mišljenja Evropske komisije, a to je bilo 29. maja 2019. godine, institucije Bosne i Hercegovine nisu ništa poduzimale jer su bile posvećene održavanju parlamentarnih izbora u oktobru 2018. godine. I poslije ovih parlamentarnih izbora, kao i u ranijem vremenu, kasnilo se u formiranju vlasti u Federaciji BiH i na nivou države Bosne i Hercegovine. Samo je Republika Srpska uspjela konstituisati parlamentarnu i izvršnu vlast do kraja 2018. godine. Na nivou države Bosne i Hercegovine kasnilo je konstituisanje vlasti. Cijela 2019. godina je protekla u traženju konsenzusa među pobjedničkim strankama za izbor Vijeća ministara BiH. Novo Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je konstituisano i počelo je vršiti vlast na kraju 2019. i početkom 2020. godine. Izbor ministra za ljudska prava i izbjeglice obavljen je tek u maju 2020. godine. Izvršna vlast u entitetu Federacija Bosne i Hercegovine nije formirana, iako je od parlamentarnih izbora 2018. godine do maja 2020. godine prošlo više od godinu i po vremena. Mnogi aspekti u realnim političkim odnosima između dvije vladajuće stranke u Federaciji BiH, Stranke demokratske akcije i Hrvatske demokratske zajednice BiH, upućuju na to da se konstituisanje izvršne vlasti u Federaciji BiH neće postići ni do kraja 2020. godine.

U januaru i februaru 2020. godine bila je, na temelju zaključaka Narodne skupštine Republike Srpske, uvedena blokada učešća predstavnika Republike Srpske u odlučivanju u institucijama države Bosne i Hercegovine. Tu

blokadu je prekinulo uvođenje stanja prirodne nesreće zbog koronavirusa u entitetskim i državnim institucijama. U borbi protiv širenja zaraze od koronavirusa od marta 2020. godine sve institucije entiteta i države Bosne i Hercegovine su nužno morale funkcionisati. Kad je intenzitet krize počeo da se smanjuje u Bosni i Hercegovini krajem aprila 2020. godine, uslijedio je sastanak članova Predsjedništva BiH 28. aprila 2020. godine sa specijalnim predstavnikom Evropske unije u BiH, ambasadorom Johannom Sattlerom. Tema sastanka je bila nastavak evropskog integracijskog procesa. Postignuta je saglasnost da je nužno započeti realizaciju 14 tačaka prioriternih pitanja koja su definisana u Mišljenju Evropske komisije od maja 2019. godine. Opredijeljeno je na sastanku u Predsjedništvu BiH da se pristupi izradi **akcionih planova o ispunjavanju uslova prema prioriternim pitanjima koja su definisana Mišljenjem Evropske komisije** o tome da li je Bosna i Hercegovina spremna za status kandidata. U izjavi za medije nakon sastanka u Predsjedništvu BiH ambasador Sattler će naglasiti da je članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji „ono što građani Bosne i Hercegovine žele i da postoji šira saglasnost javnosti za članstvo u EU, oko 75 procenata građana.“¹

Zbog provođenja parlamentarnih izbora 2018. godine i kašnjenja u konstituisanju vlasti nakon izbora Bosna i Hercegovina je više od dvije godine zaustavila aktivnosti koje stvaraju uslove za uspješno odvijanje procesa integracije u EU. Sve zemlje Zapadnog Balkana, sem Kosova, odmakle su u provođenju evropskog integracijskog procesa. Republika Hrvatska je od 2013. godine članica Evropske unije. Crna Gora i Republika Srbija imaju otvorene pregovore o poglavljima, što ih približava pozivu za članstvo u Evropskoj uniji. Republika Sjeverna Makedonija i Albanija su tokom 2020. godine dobile otvaranje pregovora za članstvo u EU.

2) Geneza odvijanja procesa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju: 1998–2018.

Proces integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju otpočeo je 1998. godine kada je uspostavljeno Konsultativno radno tijelo (Consultative Task Force – CTF) kao forma za odvijanje tehničkog i političkog dijaloga između Bosne i Hercegovine i Evropske unije. Kasnije će se taj dijalog odvijati u okviru **Mape puta prema Evropskoj uniji**. Na ovaj način Evropska unija je iskazala svoju posvećenost da sa institucijom specijalnog predstavnika EU, uspostavljenom Dejtonskim mirovnim sporazumom, **politički i tehnički**

---

¹ Izjava ambasadora Sattlera, Oslobođenje, 29. april 2020. godine, str. 2.

pomaže poslijeratnu obnovu Bosne i Hercegovine, izgradnju njenih demokratskih institucija te izgradnju evropskih standarda putem kojim se Bosna i Hercegovina uključuje u evropski integracijski proces. Svoj odnos prema Bosni i Hercegovini i njenoj budućnosti u članstvu EU institucije Evropske unije su potvrdile time što su od 1996. godine do 2018. godine uložile preko 3,5 milijardi eura u Bosnu i Hercegovinu i to u njenu obnovu u prvim poratnim godinama, a zatim u reformu javne uprave, u vladavinu prava, u privredu i druge oblasti. Nema regije u Bosni i Hercegovini u kojoj Evropska unija nije finansirala obnovu komunalne infrastrukture, obnovu obrazovnih institucija i obnovu objekata zdravstvene zaštite i razvoj malih i srednjih preduzeća.

Evropska unija je u martu 2000. godine objavila **Mapu puta kao odgovor na zahtjev Bosne i Hercegovine za početak pregovora o stabilizaciji i pridruživanju.** Mapa puta je bila podijeljena na političke mjere, ekonomske mjere i mjere koje se odnose na demokratiju, vladavinu zakona i ljudskih prava.

Političke mjere su označile proces unutar koga je usvojen izborni zakon i regulisano finansiranje izbora. Izvršeno je formiranje stalnog sekretarijata u Predsjedništvu BiH. Usvojen je Zakon o državnoj službi. Osigurana je izrada jedinstvenih pasoša. Donesen je i Zakon o državnoj graničnoj službi. Vidljivo je da su unutar političkih mjera definisanih Mapom puta usvojena tri zakona bitna za funkcionisanje države Bosne i Hercegovine.

U okviru ekonomskih mjera predviđeno je ukidanje Zavoda za platni promet, uspostavljanje državnog trezora, ukidanje trgovinskih barijera između entiteta, uspostavljanje instituta BiH za standarde, mjeriteljstvo i intelektualno vlasništvo, instituta za akreditaciju, donošenje zakona o zaštiti potrošača, zatim zakona o konkurenciji i zakona o stranim direktnim ulaganjima i restituciji.

Mjere vezane za demokratiju, vladavinu zakona i ljudska prava obuhvatale su donošenje imovinskog zakona, poboljšanje uslova za održiv povratak, uspostavljanje institucije za ljudska prava – ombudsmena, donošenje zakona o sudskoj i tužilačkoj funkciji u Federaciji BiH i zakona o sudu i sudskoj službi Republike Srpske. Izvršeno je i uspostavljanje javnog RTV-servisa. Ispunjavanje uslova iz Mape puta bio je uslov za početak **izrade studije izvodljivosti za otpočinjanje pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.** Evropska komisija je u novembru 2003. godine zbog napretka u 16 oblasti usvojila uslovnu pozitivnu ocjenu. Vijeće EU je u novembru 2005. godine dalo odobrenje za otvaranje pregovora o

zaključivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Zvanični pregovori između EU i BiH započeli su u januaru 2006. godine. Evropska komisija će u martu 2006. godine daljnji nastavak pregovora usloviti time što se oni neće nastaviti dok se ne postigne **napredak u reformi policije**.

Evropski principi u vezi s reformom policije podrazumijevali su sljedeće kriterije: uspostavljanje jedinstvenog lanca komandovanja i budžeta na državnom nivou, postojanje funkcionalnih jedinica i nepostojanje političkog uticaja na rad policije. Tokom decembra 2007. godine Evropska komisija je iskazala volju za parafiranje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom. Nakon što je Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH u junu 2008. godine usvojio dva zakonska prijedloga o reformi policije, Bosni i Hercegovini je omogućeno potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. **Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju BiH je ušla u ugovorni odnos s Evropskom unijom.** U vezi sa izvođenjem reforme policije kao uslova za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju valja potcrtati da su pregovori o reformi policije **trajali četiri godine**. Na kraju tih pregovora prihvaćen je **kompromis** koji je zaustavio suštinsku i reformu policije, umjesto uspostavljanja jedinstvenog lanca komandovanja i budžeta uvedena je direkcija na nivou države za koordinaciju policijskih agencija. Dogovoreno je da se cjelovita reforma policije izvede u okviru reforme Ustava BiH.

Nakon što je potpisan Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, nastale su teškoće u proceduri **njegove ratifikacije u institucijama EU**. Glavna teškoća je nastala krajem 2009. godine, poslije donošenja presude Evropskog suda za ljudska prava protiv države Bosne i Hercegovine u predmetu „Sejdić – Finci“. Presudom je država Bosna i Hercegovina obavezana da putem amandmana na Ustav BiH **ukine diskriminaciju etničkih manjina u pravu da biraju i da budu birani u državno Predsjedništvo i Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH**. Istovremeno je Vijeće Evropske unije odlučilo da Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju čeka svoju primjenu i realizaciju sve dok se ne postigne implementacija presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu „Sejdić – Finci“. Kako se za presudu Evropskog suda za ljudska prava u predmetu „Sejdić – Finci“ nije postigla saglasnost u Parlamentarnoj skupštini BiH u mandatu 2010–2014, proces integracije BiH je bio ušao u višegodišnji zastoј.²

---

² Presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu „Sejdić – Finci“ nije provedena ni do 2020. godine. Aktivnosti u odnosu na ovo pitanje odložene su za neko buduće vrijeme.

U pogledu odvijanja procesa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju preokret će nastati 2015. godine i to na temelju **britansko-njemačke inicijative**. Ovom inicijativom je ustanovljeno polazište koje su prihvatile sve članice Evropske unije, a to je da se reforme političkog karaktera, za šta **ne postoji konsenzus** u Parlamentarnoj skupštini BiH, **odlože za buduće vrijeme**. Na toj osnovi i primjena presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu „Sejdić – Finčić“ nije više jedan od uslova za stavljanje na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Tako je 2015. godine započela realizacija Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i time nastavljen proces integracije BiH u EU. U cilju uspješnog odvijanja integracijskog procesa usvojen je dokument **Reformska agenda**. Težište aktivnosti parlamentarne i izvršne vlasti usmjereno je u polje društveno-ekonomskog razvoja. Nakon postignutih rezultata u evropskom integracijskom procesu, a na temelju provođenja Reformske agende tokom 2016. godine, podnesen je zahtjev za članstvo BiH u Evropskoj uniji. Vijeće Evropske unije je zahtjev **ocijenilo kredibilnim**. Poslije toga je Evropska unija u decembru 2016. godine uručila BiH upitnik sa 3242 pitanja. Izvedeni odgovori na pitanja u upitniku omogućili su Evropskoj komisiji da u maju 2019. godine objavi Mišljenje sa 14 prioriteta koji zapravo predstavljaju **sveobuhvatnu mapu puta za reforme u daljnjem odvijanju procesa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju**.³ U tom procesu predstoji istovremeno dobijanje statusa kandidata za članstvo i otvaranje pregovora o poglavljima za članstvo u Evropskoj uniji.

3) Sadržina Mišljenja Evropske komisije o spremnosti Bosne i Hercegovine za status kandidata za članstvo u Evropskoj uniji

U Mišljenju Evropske komisije najprije se polazi od nekoliko opštih konstatacija. Jedna među prvim je konstatacija kojom se naglašava da Bosna i Hercegovina **nema državni program za usvajanje pravne stečevine EU**. Kako bi se zakonodavstvo BiH uskladilo sa pravnom stečevinom EU, potrebna je potpuna prilagodba pravnog i institucionalnog okvira i administrativnih kapaciteta tom cilju jer evropeizacija jedne države, a time i Bosne i Hercegovine, postiže se **usvajanjem evropske pravne stečevine u sferi ekonomije, ljudskih prava, kulture, obrazovanja, demokratije i vladavine prava**.

---

³ Sadržina mišljenja Evropske komisije o spremnosti BiH za članstvo u EU je proistekla iz cjeline uvida u proces integracije u EU.

Nadalje se u opštim konstatacijama potcrtava da BiH još uvijek **ne zadovoljava u dovoljnoj mjeri kriterije koji se odnose na stabilnost institucija** koji garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i poštivanje i zaštitu prava manjina. Riječ je o tome, uz ostalo, da su etničke manjine u BiH izložene diskriminaciji građanskog prava da biraju i da budu birani. Više od deset godina Parlamentarna skupština BiH ne uspijeva provesti odluku Evropskog suda za ljudska prava u predmetu „Sejdić – Finci“.

Jedna od sljedećih opštih konstatacija odnosi se na **nužnost usklađivanja ustavnog okvira BiH sa evropskim standardima**. Na ovaj način će ustavno-politički sistem BiH postati funkcionalan, a to znači da će osnova pluralnih političkih interesa građana biti onaj interes koji garantuje napredak u ekonomskom, socijalnom i kulturnom životu ljudi. Pritom se ne dovodi u pitanje kolektivno pravo naroda na ravnopravnost u vršenju javnih poslova i razvoju nacionalnog identiteta.

Među opštim pristupnim konstatacijama naglašava se **problem poboljšanja izbornog okvira. Izborni proces mora postati svojina svih građana**. Nužno je dokinuti etnicizaciju izbornog procesa i tako spriječiti izazivanje međuetničkih tenzija i oblikovanje izborne volje na suprotstavljanju prema drugom narodu, drugoj naciji.

Kako bi se krenulo ka uspostavljanju funkcionalne tržišne ekonomije, Bosna i Hercegovina nužno mora pristupiti donošenju odluka i uvođenju procedura koje će dovesti do **poboljšanja poslovnog okruženja i efikasnosti i transparentnosti javnog sektora**.

Od BiH se očekuje da poboljša svoj **zakonodavni i institucionalni okvir sa ciljem da se osigura ispunjavanje ključnih prioriteta u razvoju demokratije, vladavine zakona, zaštite prava građana i reforme javne uprave**. Riječ je o sljedećim prioritetima koji su definisani u aktu: **Mišljenje Evropske komisije** o zahtjevu BiH za članstvo u EU od 29. maja 2019. godine.

Prvi prioritet se odnosi na **provođenje izbora** u skladu sa evropskim standardima. Zagovara se provođenje izbora na osnovu preporuka OSCE-a i Venecijanske komisije. Veća transparentnost u provođenju izbora podrazumijeva i uvođenje novih tehničkih uslova na glasačkim mjestima. Valjanost izbornog procesa podrazumijeva i primjenu presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu „Sejdić – Finci“. U vezi s izborima zahtijeva se održavanje **izbora u gradu Mostaru**.

Drugi prioritet se odnosi na obavezu da se **obezbjedi evidencija u funkcionisanju koordinacionog mehanizma na svim nivoima**. Mehanizam koordinacije za odvijanje procesa integracije BiH u EU pretpostavlja **programsku aktivnost svih nivoa vlasti u oblasti izgradnje evropskih standarda**, uključujući i usvajanje pravne stečevine Evropske unije. Najveću odgovornost za funkcionisanje mehanizma koordinacije organa vlasti u svim aspektima odvijanja evropskog integracijskog procesa ima Vijeće ministara BiH jer Vijeće ministara upravlja cjelinom procesa integracije države BiH u Evropsku uniju. Ono je i nosilac komunikacije sa institucijama EU.

Treći prioritet zahtijeva pravilno **funkcionisanje Parlamentarnog odbora** za stabilizaciju i pridruživanje. Pored angažovanja evropskih parlamentaraca, zapravo konkretne pomoći koju je pružio Tonino Picula, evropski parlamentarac, u ime Evropskog parlamenta, predstavnici vladajućih stranaka se nisu usaglasili sa formiranjem Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje. Sporenja su ispoljena u odnosu na način odlučivanja ovog odbora. Neke stranke su zagovarale odlučivanje u Parlamentarnom odboru putem konsenzusa i putem upotrebe veta. To bi otežalo rad Parlamentarnog odbora. Rješenja se nalaze u primjeni racionalnog načina odlučivanja, a to znači odlučivanja većinom glasova. Riječ je o tome da odvijanje integracije BiH u EU ima 75% podrške građana BiH, te da evropska integracijska pitanja ne podrazumijevaju upotrebu veta radi zaštite vitalnog nacionalnog interesa.

Četvrti prioritet, prema MIšljenju Evropske komisije, odnosi se na **poboljšanje institucionalnog okvira**. Riječ je o nužnosti **raspodjele nadležnosti na svim nivoima vlasti**. Predviđa se i uvođenje klauzule o supstituciji kako bi se državi nakon pristupanja Evropskoj uniji omogućilo privremeno vršenje nadležnosti drugih nivoa vlasti, a u cilju sprečavanja kršenja prava Evropske unije. Unutar poboljšanja institucionalnog okvira garantovat će se nezavisnost pravosuđa uključujući instituciju Visokog sudskog i tužilačkog vijeća. Radi garantovanja pravne sigurnosti predviđa se uspostavljanje **pravosudnog tijela za tumačenje zakona u cijeloj BiH**. Osigurat će se jednakost i nediskriminacija građana, što podrazumijeva i provođenje presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu „Sejdić – Finci“. Također se predviđa da svi organi uprave kojima je povjerena implementacija *acquisa* svoj rad zasnivaju na profesionalizmu i da eliminišu prava veta u donošenju odluka.

Peti prioritet predstavlja poduzimanje konkretnih koraka u promovisanju okruženja povoljnog za **pomirenje** sa ciljem prevazilaženja naslijeđa rata.

Šesti prioritet se odnosi na **unapređenje funkcionisanja pravosuđa**. Do unapređenja će se doći donošenjem novog zakonodavstva o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću. Ima se u vidu kritika demokratske javnosti na rad Visokog sudskog i tužilačkog vijeća zbog njegove nedovoljne neovisnosti i slabog uticaja na efikasnost u radu sudova.

Sedmi prioritet se odnosi na **jačanje prevencije i borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala**. Kada ne postoji vladavina prava i zakona, što je evidentno u BiH, onda su korupcija i kriminal rasprostranjene pojave. Uslijed političko-stranačkog uticaja na tužilaštvo i sudstvo, mnoge optužnice ne dobijaju pravednu presudu. Kao primjer izdvaja se sudski proces u Kantonalnom sudu Sarajevo u predmetu Memić i predmetu za Davida Dragičevića u banjalučkom Okružnom sudu. U cjelini borba protiv korupcije i organizovanog kriminala podrazumijeva donošenje zakona čijim provođenjem bi se osigurala zaštita zviždača, djelovanje antikorupcijskih tijela i jačanje kapaciteta za javne nabavke. Jedan od važnih segmenata borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala je i **depolitizacija i restrukturiranje javnih preduzeća**.

Osmi prioritet koji je predviđen Mišljenjem Evropske komisije odnosi se na osiguranje **efikasne koordinacije na svim nivoima upravljanja granicama i kapaciteta u upravljanju migracijama**. Tokom 2017, 2018. i 2019. godine Bosna i Hercegovina je izložena pritisku dolaska izbjeglica koje žele nastaviti put prema zapadnoevropskim državama. Kako su Mađarska i Hrvatska zatvorile svoje granice, nekoliko hiljada izbjeglica iz azijskih i bliskoistočnih zemalja boravi u izbjegličkim centrima na prostoru Sarajeva i bihaćkog regiona. To je **donijelo nove probleme za institucije države Bosne i Hercegovine**. Human odnos prema izbjeglicama podrazumijeva pomoć Evropske unije Bosni i Hercegovini. Propusnost granice države Bosne i Hercegovine bit će problem sve dok se ne ojačaju **kapaciteti Granične službe Bosne i Hercegovine**.

Deveti prioritet zahtijeva jačanje **zaštite prava svih građana**. U vezi s ovim prioritetom posebno se naglašava obaveza provođenja zakonodavstva o nediskriminaciji i ravnopravnosti.

Deseti prioritet tretira nužnost osiguranja prava na život i zabranu mučenja. Ovo se naročito odnosi na **ukidanje smrtne kazne u Ustavu entiteta Republika Srpska**. Osim toga, zagovara se osiguranje preventivnog mehanizma protiv mučenja i zlostavljanja.

Jedanaesti prioritet, prema Mišljenju Evropske komisije, odnosi se na pitanje **civilnog društva u Bosni i Hercegovini**. Zapravo, zagovara se uspostavljanje povoljnog okruženja za civilno društvo. Zemlje u postsocijalističkoj tranziciji, kakva je i Bosna i Hercegovina, sporo dostižu visok stepen konsolidacije demokratije jer ne posvećuju brigu razvoju organizacija civilnog društva. U cjelini u Bosni i Hercegovini je nepovoljan položaj organizacija civilnog društva. Bolji položaj, i to zakonski i materijalni, organizacija civilnog društva treba da omogući veću **participaciju građana u odlučivanju** o javnim poslovima, posebno u jedinicama lokalne samouprave.

Dvanaesti prioritet se odnosi na slobodu **izražavanja i medija**, kao i na probleme **zaštite novinara**. Položaj medija u Bosni i Hercegovini je sve teži iz više razloga. Dva su razloga veoma bitna: politički uticaj na programsku koncepciju medija i sve nepovoljniji radnopravni status novinara. Fizički nasrtaji na novinare nisu valjano sudski procesuirani. Vrlo je nepovoljna društvena klima za razvoj nezavisnih medija u Bosni i Hercegovini. Jedno od pitanja je i nepovoljan položaj javnih televizijskih i radijskih servisa. Oni su nosioci promocije javnih interesa na svim nivoima organizacije vlasti. Preveliki uticaj vladajućih stranaka neke javne servise je učinio **jednopartijskim medijima**.

Trinaesti prioritet odnosi se na poboljšanje zaštite i **uključivanje ranjivih grupa u procese društvenog razvoja**. Riječ je o osobama sa invaliditetom, djeci, LGBT-osobama, pripadnicima romske zajednice, migrantima i tražiteljima azila, izbjeglicama i raseljenim osobama. Svaka od ovih skupina ima svoju specifičnost. Zajedničko im je to da su izložene diskriminaciji i teškoćama ostvarivanja svojih prava: socijalnih, društvenih i kulturnih prava.

Četrnaesti prioritet, kao posljednje pitanje prema Mišljenju Evropske komisije, tiče se **poboljšanja cjelokupnog funkcionisanja javne uprave**. Funkcionisanje svake države, pa i Bosne i Hercegovine, iskazuje se preko **efikasnog i odgovornog rada javne uprave** u ostvarivanju interesa i potreba građana. Javna uprava u Bosni i Hercegovini ima mnoge nedostatke u kontekstu tranzicije bosanskohercegovačkog društva i države. Evropska komisija uspostavlja zahtjev da se osigura **profesionalna i depolitizirana državna služba**. Potrebno je provesti reformu javne uprave i u pogledu njene **strukture, njene funkcionalnosti i kadrovsog sastava**. Valja doći do cilja kada će državna uprava postati visokoprofesionalna elektronska uprava osposobljena za rad u jedinstvenom upravnom prostoru zemalja članica Evropske unije.

Mišljenje Evropske komisije o prioritetima koje Bosna i Hercegovina treba ispuniti u pristupnom procesu za dobijanje statusa kandidata za članstvo u Evropskoj uniji je bilo na čekanju kad je u pitanju državna vlast Bosne i Hercegovine sve od oktobra 2018. godine pa do aprila 2020. godine. Tokom 2019. godine vrijeme je potrošeno za konstituisanje **parlamentarne većine na nivou države**. U prvim mjesecima 2020. godine uslijedila je pandemija koronavirusa i uspostavljanje stanja prirodne nesreće.

Potkraj aprila, zapravo 28. aprila, na sjednici Predsjedništva BiH (11. redovna sjednica) obavljena je rasprava o realizaciji 14 ključnih prioriteta iz Mišljenja Evropske komisije. Formirana je politička radna grupa koja ima zadatak da **inicira izradu akcionog plana za realizaciju 14 ključnih prioriteta iz Mišljenja Evropske komisije**. Sastav političke radne grupe čine članovi Predsjedništva Bosne i Hercegovine, predsjedavajući Vijeća ministara sa zamjenicima i članovi kolegija obaju domova Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Ovim je prekinut skoro dvogodišnji zastoje bavljenja institucija države Bosne i Hercegovine odvijanjem procesa integracije Bosne i Hercegovine u članstvo Evropske unije.

4) Pretpostavke ubrzanja integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju

Bosna i Hercegovina je tokom rata 1992–1995. godine imala razaranja koja su dovela do potpunog uništenja privrede i komunalne infrastrukture. Usto, Bosna i Hercegovina je imala demografski gubitak. Oko milion njenih stanovnika kao izbjeglice je ostalo živjeti u evropskim i prekookeanskim zemljama. Počinjen je masovni zločin nad civilnim stanovništvom i zločin genocida u gradu Srebrenici.

Poslijeratna obnova Bosne i Hercegovine odvija se na temelju Dejtonskog mirovnog sporazuma iz 1995. godine. Vodeće svjetske sile putem Kontaktne grupe koju čine: SAD, Ruska Federacija, Francuska, Velika Britanija i Savezna Republika Njemačka, izgradile su tokom 1995. godine konsenzus da se implementacija Dejtonskog mirovnog sporazuma izvede uz angažovanje međunarodne zajednice i njenih vojnih mirovnih snaga. U tom kontekstu je Aneksom X Dejtonskog mirovnog sporazuma uvedena institucija visokog predstavnika međunarodne zajednice. Visoki predstavnik međunarodne zajednice je dobio ovlaštenja da bude **vrhovni autoritet u tumačenju i provođenju Dejtonskog mirovnog sporazuma**. Sve do 2009. godine visoki predstavnik međunarodne zajednice je imao bosna

ovlaštenja.⁴ Na osnovu tih ovlaštenja visoki predstavnik je u vremenu od 1999. pa do 2007. godine proglasio 800 odluka. Te odluke su omogućile da se donesu zakoni od kojih su ovisile reforme u procesu izgradnje mira i integracije Bosne i Hercegovine u evroatlantske institucije. Uspješno odvijanje reformi omogućila je integracija oružanih snaga Republike Srpske i Federacije BiH u Oružane snage Bosne i Hercegovine 2005. godine.

Od 2009. godine prestaje primjena bonških ovlaštenja visokog predstavnika međunarodne zajednice. Riječ je o tome da je Bosna i Hercegovina 2008. godine sa Evropskom unijom potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Od tada odgovornost za izvođenje reformi, koje znače ispunjavanje uslova za članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji, primarno imaju parlamentarna i izvršna vlast u Bosni i Hercegovini.

Do velikog društvenog preokreta u **dinamici izvođenja reformi** u Bosni i Hercegovini dolazi nakon parlamentarnih izbora 2006. godine. Od tada na političku scenu Bosne i Hercegovine ulazi nacionalna retorika.⁵ Ova retorika se javlja u obliku dva politički suprotstavljena stajališta. Prvo stajalište je zagovaralo referendum u Republici Srpskoj sa ciljem njenog otcjepljenja od Bosne i Hercegovine. Na ovom stajalištu Savez nezavisnih socijaldemokrata je dobio izbornu pobjedu u Republici Srpskoj. Drugo stajalište je zagovaralo ukidanje Republike Srpske kao entiteta. Zapravo, Bosna i Hercegovina treba da bude složena država bez entiteta na etničkoj osnovi. Kao nosilac ovog stajališta, Haris Silajdžić postaje pobjednik u izboru za člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine iz bošnjačkog naroda. Na parlamentarnim izborima 2010. godine Stranka za BiH je doživjela poraz. Haris Silajdžić se povukao iz javnog života. Na drugoj strani, Milorad Dodik je postao pobjednik na parlamentarnim izborima i 2010, 2014. i 2018. godine jer je nastavio zagovarati secesiju Republike Srpske od Bosne i Hercegovine. Time je sa političke scene potisnuta Srpska demokratska stranka koja je skoro dvije decenije bila partner Stranci demokratske akcije i Hrvatskoj demokratskoj zajednici Bosne i Hercegovine na nivou države BiH.

---

⁴ Bonska ovlaštenja visokog predstavnika međunarodne zajednice uvedena su 1998. godine na sastanku upravnog odbora Vijeća za implementaciju mira u BiH. Na osnovu ovih ovlaštenja visoki predstavnik je mogao proglašavati zakone i smjenjivati nosioce javnih funkcija koji čine opstrukciju provođenja Dejtonskog mirovnog sporazuma.

⁵ Tadašnji visoki predstavnik međunarodne zajednice, njemački diplomata Schwarz-Schilling, ustvrdio je da je izborna kampanja za parlamentarne izbore 2006. godine donijela upotrebu nacionalne retorike. Njen nosilac je bio Milorad Dodik, lider Saveza nezavisnih socijaldemokrata.

U cjelini političkog razvoja Bosne i Hercegovine od 2006. godine pa sve do kraja druge decenije XXI stoljeća jačala je tendencija **upotrebe etnonacionalne retorike i političkog sukobljavanja vladajućih stranaka u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine**. Parlamentarne većine koje su obrazovane između Stranke demokratske akcije, Saveza nezavisnih socijaldemokrata i Hrvatske demokratske zajednice nisu **imale politički definisane koalicione sporazume**. Umjesto koalicionog političkog sporazuma o zakonima koje će donositi i reformama koje će provoditi, pravile su samo **dogovor o partnerstvu u podjeli vlasti**. A samo partnerstvo se svodi na podjelu državnih resora. Zato su sve vlade koje formiraju tri, prema karakteru, etničke stranke u **postdejtonskom periodu nestabilne vlade**. One nemaju moć koju im daje Parlament putem političke većine. Vlada isključivo **ovisi od volje lidera pobjedničkih stranaka koje su se proglasile parlamentarnom većinom**. Tako je i Parlament Bosne i Hercegovine potisnut na periferiju. Ostao je bez glavne moći, a to je donošenje zakona i vršenje političke kontrole nad radom izvršne vlasti. U takvim odnosima i partije iz bloka opozicije su marginalizirane.

Problemi u funkcionisanju parlamentarne demokratije u Bosni i Hercegovini usporavaju socijalni i politički razvoj države Bosne i Hercegovine. Zbog toga država Bosna i Hercegovina egzistira sa dvije krize: **krizom političkog upravljanja zbog nepostojanja međustranačkog konsenzusa i ekonomskom krizom**. Ekonomska kriza od 2010. godine poprima nove razmjere, a to je **nezaposlenost mladih i školovanih ljudi**. Ovaj problem se ublažava masovnim **iseljavanjem mladih**, nezaposlenih građana BiH u razvijene evropske države. Ekstremni oblik nezadovoljstva građana protiv krize u kojoj se živi dogodio se u februaru 2014. godine u masovnom buntu građana u Sarajevu, Tuzli, Bihaću, Zenici, Mostaru i drugim gradovima. Nakon demonstracija građana institucije Evropske unije su putem britansko-njemačke inicijative 2015. godine dale poticaj da se nastavi proces integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. **I ne samo da se nastavi već da se ubrza**. Jer osim unutrašnje krize, u ekonomskom i političkom razvoju Bosne i Hercegovine od 2012. godine nastaju nove silnice geopolitičkih promjena u svijetu i Evropi. U pitanju je talas izbjeglica iz azijskog i bliskoistočnog prostora koji vrši pritisak na zemlje Balkana, a u tome posebno na Bosnu i Hercegovinu. Nadalje, u pitanju je jačanje interesa Ruske Federacije, Republike Turske a na određen način i Republike Kine da ojačaju svoj geopolitički uticaj na prostoru Zapadnog Balkana. Kina to pokušava postići investicijskim ulaganjima u saobraćajnu infrastrukturu i energetske kapacitete. Turska postaje sve više prisutna u ekonomskim investicijama u Srbiji i djelimično i Bosni i Hercegovini. Izvjesna ulaganja Turska čini u oblasti očuvanja kulturne baštine iz otomanskog vremena,

posebno u Bosni i Hercegovini. Istovremeno, Ruska Federacija iskazuje interes za privredni razvoj naročito u oblasti energetike i eksploatacije plina. Ruska Federacija stalno jača svoj interes da bude politički prisutna i uticajna u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori. Riječ je o oslanjanju na vjersku i duhovnu osnovu sveslavenskog pravoslavlja.

Predstavnik Ruske Federacije sve više pokazuje neslaganje sa odlukama Upravnog odbora Vijeća za implementaciju mira u Bosni i Hercegovini. U tome ima podršku organa Republike Srpske. Sve ove tendencije, uzete zajedno, otežavaju i **usporavaju odvijanje procesa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju**. Riječ je o tome da novi geopolitički uticaji svjetskih sila na prostoru Zapadnog Balkana i Bosne i Hercegovine udaljavaju Bosnu i Hercegovinu od **evroatlantskog geopolitičkog okvira** unutar koga Bosna i Hercegovina na osnovi provođenja Dejtonskog mirovnog sporazuma gradi mir i izvodi istorijski proces integracije u Evropsku uniju.

U ovakvom globalnom društveno-istorijskom kretanju javlja se jedno krucijalno pitanje, a to je pitanje kako ubrzati proces integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i to nakon 25 godina od potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma. **Istorijska ravan na kojoj se provodi Dejtonski mirovni sporazum je integracija Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju**. Postizanjem članstva u Evropskoj uniji Bosna i Hercegovina postaje **pravna država, stabilna u svom ekonomskom, kulturnom i političkom razvoju**. Glavna silnica koja vodi u tom pravcu je volja 75% građana Bosne i Hercegovine da njihova zemlja postane članica EU. Građani Bosne i Hercegovine imaju kulturološka svojstva za življenje u miru i toleranciji sa građanima država članica Evropske unije. Građani Bosne i Hercegovine imaju teško iskustvo u borbi za mir. Imaju sopstvenu svijest da članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji znači, prije svega, **projekat mira i življenja u miru i ekonomskom prosperitetu**. Ima više pretpostavki koje omogućuju ubrzanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Te pretpostavke se uslovno javljaju kao vanjske i unutrašnje.

Vanjske pretpostavke proističu iz **globalnog geopolitičkog okvira unutar koga međunarodna zajednica i Evropska unija na osnovu Dejtonskog mirovnog sporazuma učestvuju u izgradnji mira u Bosni i Hercegovini**, zatim, u izgradnji institucija države Bosne i Hercegovine i izvođenju istorijskog projekta integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Međunarodna zajednica i Evropska unija imaju ovlaštenja za angažovanje u izgradnji mira i izvođenju projekta integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Međunarodna zajednica vrši ovlaštenja u izgradnji mira

putem institucije visokog predstavnika međunarodne zajednice i putem vojnih mirovnih snaga. Riječ je o tome da visoki predstavnik međunarodne zajednice drži **ključ za mir i mirno odvijanje istorijskog procesa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju**. Na taj način se stvara opšti evroatlantski okvir izgradnje mira u Bosni i Hercegovini i razvoja i djelovanja njenih demokratskih institucija u stvaranju stabilne budućnosti, a to se postiže provođenjem reformi kao uslova za integraciju Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju.

Od 1995. godine Evropska unija, prema Dejtonskom mirovnom sporazumu, ima svog specijalnog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu. Do 2014. godine visoki predstavnik međunarodne zajednice bio je istovremeno i specijalni predstavnik EU za BiH. Od 2014. godine specijalni predstavnik Evropske unije za Bosnu i Hercegovinu samostalno obavlja ta ovlaštenja. Istovremeno je specijalni predstavnik EU i šef Delegacije Evropske unije u Bosni i Hercegovini. Po svojoj brojnosti i po kadrovskom sastavu, Delegacija EU u BiH je jedna od najvećih koje Evropska unija ima u drugim zemljama. Dakako, ovo proističe iz uloge Evropske unije u provođenju Dejtonskog mirovnog sporazuma, uloge koja joj je dodijeljena Dejtonskim mirovnim sporazumom. Osim političkog uticaja EU na proces izgradnje mira u BiH, ona posjeduje **ekonomsku moć da ulaže finansijska sredstva u obnovu, ekonomsku izgradnju i razvoj uprave u Bosni i Hercegovini**. U cijelom poslijeratnom postdejtonskom vremenu Evropska unija je sa 3,5 milijardi eura bila najveći donator u razvoju Bosne i Hercegovine.

U odvijanju evropskog integracijskog procesa specijalni predstavnik EU se angažuje na osmišljavanju i provođenju reformi koje omogućuju izgradnju evropskih standarda za članstvo BiH u Evropskoj uniji. U tome se postižu određeni rezultati, ali sporo i uz otpore stranaka koje za osnovu svog djelovanja u parlamentima **imaju etnonacionalne politike**. Zna se da te politike podstiču procese dezintegracije, etničke podjele i jednoetničke teritorijalizacije.

Za mnoga pitanja u kojima se usporavaju i opstruiraju reforme specijalni predstavnik poziva lidere vladajućih stranaka da se dogovore, a taj dogovor će podržati Evropska unija. Međutim, dogovori u pravilu **izostaju**. Gubi se istorijsko vrijeme u **nedogled**. Primjer za to je bilo pitanje implementacije presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu „Sejdić – Finci“. I nakon 10 godina se odustalo od toga da ovo pitanje bude uslov za odvijanje procesa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Imajući ovakvo kretanje u vidu, a to je neučinkovitost uticaja specijalnog predstavnika EU na izvođenje reformi, nameće se jedna ideja koja bi promijenila ovo stanje. To

je ideja da specijalni predstavnik u BiH **inicira oblikovanje godišnje i četverogodišnje zajedničke reformske agende**. Ta zajednička reformska agenda bi podrazumijevala ulogu i odgovornost za rezultate reformi i to, na jednoj strani, specijalnog predstavnika EU i Parlamenta i Vijeća ministara BiH, na drugoj strani. Reformska agenda svoje političko utemeljenje bi imala u **koalicionom sporazumu stranaka većine, unutar Parlamenta BiH**. Istovremeno bi ta zajednička reformska agenda, oblikovana kao koalicioni sporazum vladajućih stranaka, bila osnova za rad i angažovanje evropske delegacije u BiH, specijalnog predstavnika EU za BiH, a u određenom vidu i Evropskog parlamenta odnosno njegovih komiteta zaduženih ta praćenje stanja u zemljama Zapadnog Balkana.

Specijalni predstavnik Evropske unije bi na temelju postojanja zajedničke reformske agende i **odgovornosti za njenu realizaciju trebao dobiti ovlaštenje za izricanje političkih i pravnih sankcija vladajućim strankama i njihovim funkcionerima kad opstruiraju provođenje reformske agende**. Onda bi nestala nerazumna stanja u kojima se samo apeluje na političke lidere, a rezultati izostaju. Valja imati u vidu da zaostajanje Bosne i Hercegovine u odvijanju procesa integracije u Evropsku uniju može dovesti do masovnog iseljavanja stanovništva, do opšteg siromaštva građana i do jačanja desničarskih i radikalnih nacionalističkih snaga koje će ugroziti mir u Bosni i Hercegovini. Stoga je **ubrzanje integracije u članstvo EU uslov za izgradnju i učvršćivanje mira u BiH**.

Unutrašnje pretpostavke se odnose na mogućnost u sopstvenu odgovornost građana i njihovih demokratskih institucija u odvijanju procesa integracije BiH u EU. Najprije postoje dvije pretpostavke koje su izraz društveno-istorijskih bića Bosne i Hercegovine. **Prva** je u tome što građani Bosne i Hercegovine, a time i njeni narodi, zapravo Srbi, Hrvati i Bošnjaci, kulturološki pripadaju Evropi i vrijednostima koje imaju zemlje Evropske unije. Valja imati u vidu da su školski, privredni, upravni i zdravstveni sistemi još od 1878. godine, od austrougarske uprave, građeni na evropskim civilizacijskim dostignućima. U vrijeme rata 1992–1995, kada je bio na sceni masovni progon civilnog stanovništva, građani Bosne i Hercegovine su izbor za svoje izbjeglištvo imali u zemljama Zapadne Evrope. Nisu odabrali ni Rusiju, ni Tursku, ni Pakistan ni Libiju. Odlazak u ekonomsku emigraciju građani Bosne i Hercegovine vežu za evropske razvijene zemlje. U tom kontekstu građani Bosne i Hercegovine baštine kulturu evropskog življenja.

Druga pretpostavka je sveopšta, kako kulturna i socijalna tako i politička volja većine građana Bosne i Hercegovine iskazana u istraživanju javnog mnijenja da 75% građanske populacije želi da njihova zemlja postane članica

Evropske unije. To potvrđuje još jedno opredjeljenje građana: sve svoje nevolje za ekonomsku egzistenciju rješavaju ekonomskom emigracijom u Austriju, Italiju, Švicarsku, Njemačku, Francusku, Irsku, Holandiju, Švedsku, Norvešku i druge zapadnoevropske zemlje. Od 2015. do 2020. godine po osnovu zapošljavanja u evropskim zemljama iz Bosne i Hercegovine je otišlo preko 250 000 ljudi.

Jedna, a u nizu **treća unutrašnja pretpostavka** za ubrzanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju, sadržana je u mogućnosti **obrazovanja široke koalicije parlamentarnih stranaka za evropsku pravnu i demokratsku državu Bosnu i Hercegovinu**. Ovu koaliciju bi sporazumno činile sve, a **ne samo tri etničke i međusobno suprotstavljene stranke**, zapravo stranke koje osvoje 5% i više zastupničkih mjesta u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Zastupnički dom u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine ima 42 poslanika. Ako bi se veći broj stranaka našao u široj koaliciji za **evropsku, pravnu državu Bosnu i Hercegovinu, stvorili bi se uslovi za ubrzano donošenje zakona i izvođenje reformi**. Na ovaj način bi stranke imale koalicioni sporazum za efikasnu i moćnu vladu koja će, kad se otvore pregovori o poglavljima za članstvo, imati političku saglasnost da preuzme evropsku pravnu stečevinu i da je ugrade u zakone Bosne i Hercegovine. **Time će Bosna i Hercegovina izvoditi istorijski projekt svoje evropeizacije u svim oblastima društvenog života i razvoja.**

5) Zaključno stajalište

Pouzdanu i sigurnu budućnost država Bosna i Hercegovina, na temelju Dejtonskog mirovnog sporazuma, gradi u okviru društveno-istorijskog projekta njene integracije u evroatlantske institucije. Proces integracije Bosne i Hercegovine u EU započeo je 1998. godine. Unutar tog procesa bitnu ulogu je imao visoki predstavnik međunarodne zajednice. Bonskim ovlaštenjima visoki predstavnik međunarodne zajednice je donio preko 800 odluka. Te odluke su se odnosile na donošenje zakona i akcionih planova na temelju kojih su se izvodile reforme. Među najznačajnijim zakonima u izgradnji državnih institucija bili su Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine i oružanim snagama, Zakon o državnoj graničnoj službi, Zakon o Vijeću ministara, Zakon o upravi za indirektno oporezivanje, zatim zakoni o sigurnosnim službama, sudstvu i tužilaštvu.

Reforme koje su izvedene do 2008. godine omogućile su Bosni i Hercegovini da sa Evropskom unijom potpiše u junu 2008. godine Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju.

Zastoj u odvijanju procesa integracije Bosne i Hercegovine u EU trajao je od 2009. godine pa sve do 2015. godine, a najviše zbog toga što je daljnji proces evropskih integracija bio uslovljen implementacijom presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu „Sejdić – Finci“.

Od 2015. godine, na osnovi britansko-njemačke inicijative, započela je primjena Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Umjesto političkih reformi u fokus su stavljena društveno-ekonomska i socijalna pitanja. Na temelju britansko-njemačke inicijative nastavljen je proces integracije Bosne i Hercegovine u EU. Tokom 2016. godine podnesen je **zahtjev Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji**. Zahtjev je ocijenjen kredibilnim, a Bosna i Hercegovina je dobila upitnik sa 3242 pitanja. Poslije uvida u odgovore Bosne i Hercegovine na pitanja iz upitnika uslijedilo je u maju 2019. godine Mišljenje Evropske komisije sa 14 prioriternih obaveza koje Bosna i Hercegovina putem reformi treba ispuniti kako bi došla do statusa kandidata i do otvaranja pregovora o poglavljima za članstvo u EU.

Zbog zastoja i usporenog odvijanja procesa integracije Bosna i Hercegovina se našla na začelju zemalja Zapadnog Balkana u odvijanju procesa integracije u Evropsku uniju. Ovdje valja potcrtati da nijedna zemlja Zapadnog Balkana, pa nijedna postsocijalistička zemlja Centralne Evrope, koja je postala članica EU **nije imala ratna stradanja i patnju stanovništva kakvu je imala Bosna i Hercegovina**. Ona je u tom ratu imala i genocid nad njenim stanovništvom u gradu Srebrenici. Umjesto da uz pomoć Evropske unije i međunarodne zajednice Bosna i Hercegovina **bude među prvim zemljama Zapadnog Balkana u izvođenju procesa integracije u EU**, ona se nalazi na **začelju, sa opasnostima** da bude pod uticajem novih geopolitičkih silnica koje joj **još više mogu otežati evropski integracijski proces**.

U tom kontekstu se ubrzanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju **javlja kao pitanje svih pitanja, zapravo kao pitanje daljnje izgradnje mira u Bosni i Hercegovini**.

Od više pretpostavki da se ubrza integracija Bosne i Hercegovine u EU izdvajaju se dvije: prva, **da specijalni predstavnik EU oblikuje zajedničku reformsku agendu, sadržajno određenu reformama koje će se provoditi i vremenski omeđenu za svaku godinu i četverogodišnji mandat Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine**.

Druga pretpostavka se odnosi na nužnost **oblikovanja široke koalicije** parlamentarnih stranaka za evropsku pravnu državu Bosnu i Hercegovinu, koalicije koja bi obuhvatala i nacionalne i građanske stranke koje u strukturi Parlamenta Bosne i Hercegovine imaju 5% i više svojih izabраних poslanika.

Literatura

1. Bosna i Hercegovina – petnaest godina nakon Dejtona, uredili Dino Abazović i Stefan Hammer, Fakultet političkih nauka Sarajevo, 2010.
2. Nerzuk Ćurak, Sead Turčalo: Geopolitičke promjene u svijetu na početku XXI stoljeća: Kritiske refleksije, referat, okrugli stol Geopolitičke promjene u svijetu i Evropi i položaj Bosne i Hercegovine, ANUBiH, Odjeljenje društvenih nauka, knjiga 8, str. 13–28, Sarajevo, 2016.
3. Hoda Dedić: Bosna i Hercegovina i Evropska unija: pretpostavke i dosezi integracije, Bosanska riječ, Tuzla, 2015.
4. Omer Ibrahimagić: Neke pretpostavke za briselsku Bosnu i Hercegovinu, referat, simpozij Dejtonski mirovni sporazum i budućnost Bosne i Hercegovine, ANUBiH, Posebna izdanja, Odjeljenje društvenih nauka, Knjiga 44, Sarajevo 2015, str. 177–185.
5. Slavo Kukić, Momčilo Šavija: Geopolitičke i društvene postavke za ubrzanje integracije Bosne i Hercegovine u EU, referat, okrugli stol Geopolitičke promjene u svijetu i Evropi i položaj Bosne i Hercegovine, ANUBiH, Odjeljenje društvenih nauka, knjiga 8, str. 59–67, Sarajevo, 2016.
6. Mile Lasić: Evropska unija: nastanak, strategijske nedoumice i integracijski dometi, Sarajevo, Publishing, 2009.
7. Nevenko Misita: Evropska unija – institucije, Revicom, Sarajevo, 2009.
8. Oslobođenje, 28. april, Sarajevo, 2020.
9. Mirko Pejanović: Bosna i Hercegovina i demokratija, IKD „University press“ – Magistrat izdanja, Sarajevo, 2015.
10. Mirko Pejanović: Bosna i Hercegovina i geopolitičke promjene u Evropi i svijetu na početku XXI stoljeća, referat, okrugli stol Geopolitičke promjene u svijetu i Evropi i položaj Bosne i Hercegovine, ANUBiH, Odjeljenje društvenih nauka, knjiga 8, str. 42–58, Sarajevo, 2016.
11. Politički pluralizam u Sloveniji i Bosni i Hercegovini, urednici Danica Finkhafner i Mirko Pejanović, Promocult, Sarajevo, Ljubljana, 2006.